

DA LI »PUČKI« ILI »NARODNI« JEZIK?

Miroslav Kravár

Treba priznati, da je u nas, nažalost, rijetka pojava, da stručnjaci, koji se ne bave *ex offio* jezikom, sudjeluju u pretresanju praktično-jezičnih pitanja. Stoga je to vrednija hvale budnost profesora dra. S. Hondla nad našim književnim jezikom, kako se ogleda u njegovim povremenim priložima ovom časopisu.

Ovdje bih se, međutim, htio ograditi — makar i ponešto kasno — od jednoga njegova prigovora u pitanju: da li »pučki« ili »narodni« u odnosu na naš suvremeni jezik (v. »Jezik« V, 2, str. 56. i d.).

Ja na inkriminiranom mjestu u pretprošlom godištu »Jezika« nisam pridjevu »narodni« dodao rečenicu: »da danas ne kažemo više: pučki« — stoga, što bih smatrao, da nam riječ *puk* i njezine izvedenice nisu potrebne, nego zato, što mi se čini, da je ono, što danas zovemo narodnim jezikom nasuprot književnome, odavna preraslo okvire pučkoga (u smislu: prostonarodnoga) jezika, tako da obično i ne govorimo o pučkom jeziku, nego većinom o pučkom govoru ili načinu govora.

No kad smo već na tome, ne valja prijeći preko neosporne činjenice, da se danas i na hrvatskom području, pa i u našem književnom jeziku, riječ *puk* sa svim svojim izvedenicama sve više povlači pred širokom riječju *narod* i njezinim izvedenicama. Uzrok pojavi ne će biti u tome, što se riječ u našem smislu ne govori na istoku (jer se ondje ne čuju ni mnoge druge, koje su u nas obične, i obratno), koliko u sociološkim momentima, na koje s pravom upućuje i profesor dr. J. Hamm (v. »Jezik« I, 5, str. 149. i d.).

Svi se naši rječnici (od najstarijih pa preko Vukova, Broz-Ivekovićeve i Akademijina do najnovijih dvojezičnih) slažu u tome, da riječ *puk*, ukoliko nije naprosto sinonim za *narod*, znači u prvom redu »prosti narod« (v. osobito ARj. s. v.). Stoga u odnosu na društvene prilike u prošlosti i označuje većinom podređeni dio naroda nasuprot povlaštenim vrhovima, a ne čitav narod: tako u odnosu na antičko doba označuje osobito rimski plebs, a u odnosu na srednji vijek — sitno građanstvo i seljaštvo, u oba slučaja nasuprot plemstvu. Ona je, dakle, u tom historijsko-sociološkom smislu na mjestu, ali treba imati na umu, da se upravo kao takva razišla s pojmom, koji označuje, već god. 1789., a u nas *de jure* 1848. Što se i poslije toga sačuvala u upotrebi, osobito u pridjevskom liku *pučki* u nazivima nekih javnih ustanova, ni to vjerojatno nije bilo bez diskriminacije prema »nižim« društvenim slojevima.

Druga je stvar, kad riječ *pučki* govorimo kao opisni (a ne posvojni) pridjev u više ili manje prenesenom smislu, i ne misleći na »puk« kao skupinu u društveno-pravnom pogledu.

Treba dodati, da riječ *puk* živi punim životom u crkvi u značenju »mnoštvo vjernika«. Nije isključeno, da nam je kao vjerojatna rana ger-

manska posuđenica (prasl. **ꙑꙋlkъ* < germ. **fulka-*, v. F. Kluge i W. Mitzka, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 1957.¹⁷, s. v. *Volk*, i M. Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, 1953. i d., s. v. *polk*) — i došla tim putem (prvobitno možda u značenju »vojska vjernika«). Čini mi se u tom pogledu značajno, što se u narodu u mnogim krajevima i ne čuje s one strane crkvenih vrata; isto je tako poučno, da se slavensko **ꙑꙋlkъ* i po semantičkom cijepanju na »vojsku« i »narod« ne podudara samo s germanskim **fulka-* (> njem *Volk*), odakle se uzima da potječe, nego i s grčkim *laós* (v. H. Stephanus, *Thesaurus Graecae linguae*, 1831. i d., s. v.).

Usput se može napomenuti, da uobičajene jednadžbe: *puk* = *populus* i *narod* = *natio* (koje opet računaju s netočnom jednadžbom *natio* = = *nation*) — ne odgovaraju stvarnim smislonim odnosima. Jer dok *puk* obično znači dio naroda, *populus* označuje cio narod, a dok *narod* vrijedi za svaki, pa i vlastiti narod, *natio* se većinom odnosi na tuđe (nerim-ske) narode, u kršćansko doba obično na pogane (v. Ae. Forcellini, *Lexicon totius Latinitatis*, 1940.⁴, s. v. *populus* i *natio*). Tako se onda i sirova narodna riječ *natio* samo djelomice podudara u smislu s više ili manje učenom *nation* (v. F. Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, 1934., s. v. *nation*).

Više bi odgovarao razmjer *puk* : *narod* = *peuple* : *nation*, ali je opet neprilika u tome, što *peuple* može značiti isto što i *nation*.

Što se tiče tuđice *nacija*, koja u teoriji o razvoju društva ima točno određeno mjesto, bilo bi dobro pitati sociologe, što bi rekli, kad bi je tko htio ukloniti iz jezika.

Ne predlažem dakle, da bi se riječ *puk* i njezine izvedenice »najposlije ipak iz hrvatskoga jezika izbacile« (v. »Jezik« V, 2, str. 56.), nego mislim, da su one u demokratsko vrijeme sociološki neupotrebljive, t. j. da u primjeni na suvremene društvene odnose u svijetu nemaju više što da znače.

JEDNA ZANEMARENA, A DOBRA NARODNA RIJEČ

Alija Nametak

Ne mora čovjek biti jezični čistunac i bičem šibati svaku stranu riječ goneći je iz našeg jezika, ali ima u narodu veoma dobrih riječi, mimo koje se prolazilo i još uvijek prolazi, da je zaista grehota, što se ne uvode u svagdašnji govor i što ne prodru u književnost.

Riječ *zählada* ne nalazi se ni u Vukovu ni u Broz-Ivekovićevu rječniku, nemaju je ni Ristić-Kangrga ni Benešić, a ne znam, da li se nalazi i u fondu riječi predzadnjeg slova velikog Akademijina rječnika. A ta riječ znači upravo ono, što se danas općenito označava francuskom riječi *dessert*, koja je protumačena u Klaićevu Rječniku stranih riječi: »poslastica: